

Parentiu selectiu*

Benedict Anderson

Suggeriment de cita / Suggested citation: Anderson, B. (2016). Parentiu selectiu. *Debats. Revista de cultura, poder i societat*, 130 (1), 93-107

1

Vaig passar la infantesa en una època remota, en la qual la gent associava la paraula *identitat* amb àlgebra i lògica formal o, si no, seguit per la paraula *equivocada*, amb la manca de correspondència entre un nou cadàver en un dipòsit de cadàvers i una adreça postal. Les persones encara tenien ànima, però, com que aquesta és immortal i, doncs, difícil de distingir, era, en tot cas, un afer ocult del Senyor. En comptes de l'ànima, correntment es parlava de “caràcter”, una mena d'ADN moral o immoral determinat de manera aclaparadora pel teu llinatge, però subjecte a un mínim de millora gràcies a una religiositat exacerbada o a un temps entre reixes. Aleshores et podies convertir en una persona amb caràcter reformat. La frenologia amateur era de gran ajuda per a endevinar el caràcter fins i tot dels nadons: poca o molta distància entre els ulls, la inclinació i

llargada del nas, els llavis gruixuts o fins, una barbeta més o menys pronunciada, l'angle de les orelles, i un llarg etcètera. Les dones experimentades solien mirar el nadó, xalar en veure la barbeta enfonsada del pare, els ulls junts de la mare, el nas punxegut de l'àvia i el llavi inferior massa gruixut de l'avi i predir malhumoradament la vida d'un balafiador, d'una meuca, d'un avar o d'un ximplet.

Per això no se'm va ocórrer mai pensar sobre la meua “identitat” fins als trenta anys, gairebé. En aquell temps ja era conscient que, amb un pare irlandès i una mare anglesa, podia triar, i vaig decidir sol·licitar la nacionalitat irlandesa. Més endavant explicaré el conjunt de raons que em van portar a aquesta decisió. El punt de partida ha de ser la vida i carrera del meu pare, James Carew O'Gorman Anderson (1893-1946).

Va créixer al comtat de Waterford. Durant els darrers anys de la seua joventut va decebre tant el seu pare, militar i estricte, amb un primer any poc reeixit a la Universitat de Cambridge, que li van dir que es

* Text traduït de l'anglès per Elija Lutze amb la col·laboració de Maria Josep Cuenca. Traducció de l'article prèviament publicat per la revista *Dublin Review*, número 10, Primavera de 2003, pags. 5-29. Agraïm el permís de la revista *Dublin Review* per a la seva traducció i publicació.

fes un home i busqués feina. Després d'un any de precarietat, va trobar una feina com a contractat en l'empresa multinacional *Imperial Maritime Customs Service of China*, una empresa de serveis de duanes a la Xina. Es trobava a bord d'un vaixell entre Colombo i Singapur quan va esclatar la Primera Guerra Mundial. Atès que pensava, com la majoria de gent en aquell moment, que la guerra s'acabaria en qüestió de poques setmanes, es va posar a estudiar xinès amb entusiasme i es va sorprendre en descobrir que tenia un talent excepcional per a aquesta llengua. Al començament del 1915 ja s'havia fet palès que la guerra continuaria molt més temps. En aquells dies, el seu pare era general a l'exèrcit imperial britànic i, per cap altra raó que no aquesta, el meu pare va decidir allistar-s'hi. Afortunadament, en aquell moment el Servei de Duanes temia perdre el personal essencial i va publicar una circular que establia que qualsevol persona que s'allistara perdria la feina i que hauria de reembossar en efectiu tots els diners que el Servei hi havia invertit (el germà menor del meu pare, Sainthill, es va allistar a l'exèrcit i el van matar la darrera setmana de la guerra).

Per tant, el meu pare va viure a la Xina tots aquests fets, des del 1913 fins a la vigília de la Guerra del Pacífic, llevat d'alguns permisos ocasionals per a tornar a Europa. Amb el pas dels anys no sols va arribar a dominar completament el xinès, sinó que va descobrir que s'estimava la gent corrent del país i gran part de la cultura xinesa. La seua primera muller va ser Stella Benson —excel·lent escriptora de novel·les i relats breus relacionada amb el cercle d'escriptors de Bloomsbury— va passar molt de temps amb ell a la Xina, on, de fet, va escriure part de les seues millors obres. Però també hi va morir, encara jove. Més tard, en un dels seus permisos periòdics, el meu pare va conèixer la meua futura mare a Londres, li va demanar la mà, es van casar l'any 1935 i se la va emportar a la Xina. Jo vaig nàixer l'any següent a Kunming, la capital, aleshores encara preciosa, de la província de l'extrem sud-oest de la Xina, amb frontera amb el Tibet, Birmània i el Vietnam. La via d'entrada més fàcil a Kunming era un espectacular ferrocarril construït pels francesos, que pujava des

de l'Hanoi colonial fins a les muntanyes altíssimes de la frontera xinesa. Els meus pares van fer grans compres a Hanoi durant el camí, el mateix que feia una jove vietnamita de nom Ti Hai, que em feia de mainadera i em va ensenyar les primeres paraules humanes, segons una llegenda familiar, en vietnamita.

Durant el següent permís del meu pare, Ti Hai ens va acompanyar a Waterford; encara guardem unes fotos precioses d'ella al moll de Waterford i a la platja de Woodstown, amb les seues dents lluentes tintades de negre i el seu elegant turbant. Catòlica fervent, era una persona que cridava l'atenció pel seu exotisme cada vegada que anava a missa; era probablement la primera asiàtica que havien vist en persona tots els que s'hi reunien fidelment. Era estalviadora i va deixar els seus diners en un compte en un dels bancs de Waterford, completament convençuda que tornaria a Waterford, un lloc que li agradava molt, amb nosaltres la pròxima vegada que el meu pare tinguera permís per a tornar a casa. Mentrestant, la meua mare havia anat a Londres per donar llum al seu segon fill, el meu germà Rory.

El 1941 el meu pare va obtenir un altre permís i va decidir portar la família a Califòrnia, ja que travessar un Atlàntic infestat de submarins era difícil i perillós. Ti Hai havia d'anar-hi amb nosaltres, però les lleis racistes dels Estats Units li van impossibilitar d'obtenir un visat (se'n va tornar a Tonquín, que estava sota el domini colonial del govern de Vichy fins al colp d'estat japonès el març del 1945, la consegüent invasió dels exèrcits de Chiang Kai-shek la tardor del mateix any i, finalment, les lluites entre la Lliga vietnamita per a la independència (el Viet-minh) de Ho Chi Minh i la França imperial fins a la derrota històrica per part dels francesos a Dien Bien Phu l'any 1954. En tots aquests enrenous, vam perdre de vista Ti Hai i, malgrat moltes investigacions, la meua mare no va poder restablir mai més el contacte. Com que només ella podia operar amb el compte o tancar-lo al banc de Waterford, encara ara deu ser-hi sense reclamar). Érem a Califòrnia quan els japonesos atacaren Pearl Harbor; no hi havia manera de tornar a la Xina, raó per la qual vam haver de passar els anys de la guerra

als Estats Units, en part a San Francisco, en part a Denver, on va nèixer la meua germana Melanie l'any 1943. Rory i jo hi vam anar a escola i vam experimentar per primera vegada el que era que algú es rigué del nostre accent. L'any 1945, tan bon punt es tornava a poder viatjar, vam anar directament a Waterford, on ens vam quedar primer amb la meua àvia i la meua besàvia, totes dues dones severes, majors de noranta, a qui no agradaven els infants i que només s'apassionaven barallant-se i amb els seus gats rivals; després vam estar-nos amb un parent llunyà major en una caseta sense electricitat a la platja de Woodstown. Finalment, el meu pare, que feia temps que tenia problemes de salut, va comprar una casa als afores de la ciutat de Waterford; era una casa freda i humida, però amb una vista fantàstica sobre el riu Suir i un jardí vora riu des del qual podíem saludar els mariners en els seus vaixells de vapor, que portaven i tornaven gent de Fishguard. Uns mesos després el meu pare va morir, i l'any següent el van seguir la seua mare i la seua tia.

A Rory i a mi ens havien matriculat a Waterford Newtown, una escola quàquera. Hi anàvem amb autobús des de Woodstown i, després, des de la nostra nova llar, amb burro i carruatge i, més tard, amb bicicleta. En aquell moment, les lleis de la República d'Irlanda exigien que cada infant aprenguera gaèlic o llatí. La meua mare va insistir en el llatí, la qual cosa acabà resultant una decisió providencial: el meu professor (particular) de llatí era una d'aquelles curioses persones capaces de fer estimar aquesta llengua tan difícil als infants inquietos. Però els meus records més vívids de Newton són: fer campana regularment perquè tenia por al professor de matemàtiques, violent i abusiu; entrar en una banda juvenil capitanejada per una xica dura de nom Fiona; i que es burlaven de mi per parlar com un americà. També hi havia el perillós viatge amb bici a Newtown i després la tornada a casa, viatge en el qual ens havíem d'exposar a un grup de xics catòlics locals, que ens esperaven armats amb pals, i coses així. La baixada, rai: podíem baixar a cuitacorrents amb les nostres bicicletes i pegar als nostres enemics amb pals o paraigues mentre passàvem a tota

velocitat. Però després, a la vesprada, ho pagàvem en la pujada de tornada cap a casa.

Jo entenia la lluita diària en termes quasi religiosos: ells eren catòlics i nosaltres protestants. No se'm va acudir fins més tard que la classe social també hi tenia a veure.

2

Després de la mort del meu pare, la meua mare va decidir enviar-nos a Rory i a mi a un internat a Anglaterra. Si busqueu cap prova del fet que aquella era encara una mena d'edat d'or, reflexioneu sobre això: la meua mare no va dubtar ni un moment a posar-nos (als onze i nou anys), tot sols, al vaixell cap a Fishguard, amb bitllets per al tren de la Great Western Railway que partia cap a les 3 de la matinada cap a l'estació de Paddington. La seua confiança, que avui dia es consideraria gairebé criminal, estava en realitat ben justificada; en les dotzenes de viatges que vam fer entre Irlanda i Anglaterra, mai no ens van pegar, ni segrestar, ni violar, ni atracar ni enganyar de cap manera.

Ara bé, a les escoles angleses se'ns titllava d'"irlandesos", igual com havíem sigut "americans" a Waterford i "anglesos" a Califòrnia. L'escola només ocupava dos terços de l'any i la resta la passàvem majoritàriament a Waterford. Però érem gent rara també allà: érem l'única família en centenars de quilòmetres que menjava arròs habitualment. També solíem menjar peix, em sembla que des dels dies de la Xina, de manera que érem els reis de Flanagan, la peixateria, l'exòtica botiga que estava tan monumentalment deserta com la catedral de l'Església d'Anglaterra, tret dels divendres, els dies d'expiació, quan centenars de tristes dones catòliques hi anaven fatigosament per paquets de vil verat envoltat amb paper marró foradat. Tot amb tot, Waterford era casa meua.

Després de graduar-me a Cambridge l'estiu del 1957, em vaig adonar que no tenia ni idea del que volia fer després i em vaig quedar a casa sense fer res durant

uns mesos, cosa que irritava la meua mare cada vegada més. Aleshores la casualitat va canviar el curs de la meua vida. Un antic company de classe, al qual havia confessat les meues angoixes, em va escriure des de la Universitat de Cornell per oferir-me la possibilitat d'una eixida transitòria. Ell hi havia anat per passar un any d'estudi sense massa obligacions i em va dir que podia organitzar-ho tot perquè jo ocupara la seua plaça com a estudiant de polítiques i becari de col·laboració. En aquell moment, el meu germà, més conscienciat políticament que no jo, va intervenir per donar-me una empenta. Em va recomanar vivament anar-hi perquè el professor George Kahin, el gran pioner d'Amèrica en estudis de política indonèsia moderna, era professor de Cornell... i Indonèsia apareixia molt en les notícies durant la tardor del 1957. Una sèrie de cops d'estat realitzats per cabdills locals i dissidents regionals estava portant el país cap a una guerra civil imminent (que, de fet, va esclatar el febrer de 1958). Es denunciava àmpliament que darrere dels rebels hi havia la CIA d'Allen Dulles, preocupada per la política del president Sukarno i dels seus seguidors nacionalistes i comunistes.

En el meu últim any a Cambridge, havia començat a prendre consciència política. L'atac militar d'Anglaterra, França i Israel a l'Egipte de Nasser (juntament amb les mentides descarades del primer ministre Eden sobre el tema) va ser el detonant principal. Però l'Imperi Britànic reganyava les dents també en altres llocs. Durant la rebel·lió del Mau-Mau del 1952-1959 van matar 11.500 kikuius i van empresonar durant anys molts milers més. Al principi del 1956, l'EOKA del coronel George Grivas va començar una campanya de guerrilla contra el govern britànic a Xipre i milers de tropes imperials hi van ser destinades a una brutal guerra de repressió. I l'amarg estat d'urgència, que durà dotze anys, encara estava en vigor a la Malàisia colonial, encara que ja l'any 1957, quan Londres va transferir la sobirania al govern aristocràtic malai, els insurrectes havien sigut derrotats. També a Algèria hi havia una guerra despietada entre l'imperialisme francès i el FLN.

Vaig arribar, doncs, a Cornell el gener de 1958, amb una neu que m'arribava a la cintura, entusiasmat

ingènuament, però sense intenció seriosa d'estar-m'hi més d'un any. Però el lloc com a tal i les classes de Kahin sobre Indonèsia, i el Sudest asiàtic en general, així com sobre la política americana a Àsia, em van enganxar ràpidament. Em vaig adonar que volia seguir els seus passos, tant acadèmicament com políticament. Vaig passar vora dos anys i mig a Indonèsia, del 1962 al 1964, fent recerca per a la meua tesi doctoral, i aquest període va tenir un impacte decisiu en mi. No era simplement que m'enamorerés d'aquest país, la gent, la cultura, el menjar, els paisatges tan fantàstics, fins i tot les olors. Era, també, el fet que Indonèsia estava políticament saturada: un president populista (els discursos del qual veia freqüentment) que digué als americans que les seues ajudes 'se les podien entaforar on els caberen'; el partit comunista més gran del món, fora del bloc sinosoviètic (hi vaig conèixer, per primera vegada en la meua vida tan protegida, comunistes i molts m'eren simpàtics); un exèrcit exrevolucionari conservador i cada vegada més corrupte; grans organitzacions musulmanes de tendències diferents; etcètera. Cap al final del 1962, esclatà una rebel·lió popular a la colònia britànica de Borneo Septentrional, dirigida principalment contra el soldanat de Brunei, ric en petroli explotat per l'empresa Shell. L'imperi britànic hi destinà tropes britàniques i mercenaris gurkhes per reprimir la revolta i començà els procediments necessaris per a crear un estat nou, Malàisia, afegint-hi Sarawak i Sabah (però no el Brunei de Shell), així com el Singapur de Lee Kwan Yew. Al govern d'Indonèsia i a gran part de la població políticament activa això els va enfurismar i respongueren amb incursions transfrontereres poc efectives, la nacionalització de les empreses britàniques i la crema de l'ambaixada britànica. Recorde com, adaptat a la vida d'allà i vestit en un *sarong* tradicional com anava, observava el fum que formava núvols damunt d'aquest edifici... i sentia una determinada sensació de *Schadenfreude*.

Quan vaig tornar a Waterford, l'abril del 1964, es pot dir que més o menys ja en tenia prou, de la Gran Bretanya. Vaig decidir veure si podia convertir-me en un ciutadà irlandès i, d'aquesta manera, renunciar al meu passaport britànic que havia adquirit en la

infantesa durant els viatges amb la meua mare i la meua tia anglesa. La resposta de Dublín a la meua sol·licitud d'informació sobre com convertir-me en un ciutadà nou fou explicar-me que l'únic que necessitava era demostrar per escrit que almenys un dels meus pares o avis havien nascut a Irlanda. Semblava prou senzill. Però quan vaig començar a investigar, resultà que el meu pare havia nascut a Penang, on havien destinat el seu pare, un oficial en servei actiu en l'exèrcit britànic. La meua àvia per part de pare, de nom Frances Alice O'Gorman, havia nascut a Gal·les i el meu avi, a Singapur, on havia estat destinat el seu pare, també militar. En conclusió, estava en atzucac: els fills de la germana del meu pare havien nascut tots a Irlanda, però jo no compartia la sort dels meus cosins.

Aleshores la meua mare va tenir l'excel·lent idea d'enviar-me a parlar amb el diputat de Fine Gael de Waterford al Dáil Éireann, la cambra baixa d'Irlanda. Li deien Jack Walsh? No ho recorde exactament. Era molt amable —potser tenia l'esperança que m'apuntés al partit o, si més no, que els votés?— i, quan li vaig explicar els meus problemes, em va dir que em podia ajudar, però només si li portava una genealogia raonablement completa de la part irlandesa dels meus avantpassats. La veritat és que en sabia ben poc, dels meus avantpassats.

De menuts vam saber que la meua tia Babbie —que tenia la rialla més preciosa que he sentit mai— li deia Seamus al seu germà menut, en lloc de dir-li James, com posava a la seua partida de naixement. Abans de morir, el meu pare em va contar tot rient que m'havia donat el cognom de soltera de la seua mare, O'Gorman, perquè ell i jo representàvem la línia de descendència principal de l'antic clan dels O'Gorman i teníem, per tant, el dret a dir-nos "els O'Gorman", sempre que no ens importara que la gent es burlara de nosaltres. També havia insistit a dir-li Rory al meu germà menor, que és el nom amb què ens hi adresem encara ara dins de la família, mentre que la resta del món el coneix com a Perry. Això era aproximadament tot el que sabíem per a començar l'arbre genealògic.

Aleshores la meua mare va tenir una inspiració genial. Va trucar a un amic seu, Hubert Gallwey, un "home encantador" d'una família que monopolitzava pràcticament la importació local de vins francesos i xerès espanyol. Ella recordava que la història de Waterford i, en concret, les genealogies de la ciutat eren una de les aficions del seu amic. El senyor Gallwey estava molt content d'ajudar-me. De manera sorprenentment ràpida, aquest genealogista aficionat em va lliurar un document meravellós (almenys a parer meu). També degué meravellar el nostre diputat, atès que se'l va creure tal qual. Dublín s'ho degué creure també, ja que l'any següent em van naturalitzar com a nou ciutadà i vaig rebre un passaport nou i flamant (que encara ara guardo). Però tot això era una veritat divina? Mai no li ho vam preguntar al Senyor.

El primer que va revelar la genealogia va ser que jo era, per la part irlandesa, un híbrid ben peculiar entre estrelles polítiques i galons militars. També era evident que les primeres m'ajudarien més a Dublín que no aquests darrers.

3

Els antropòlegs que han estudiat pobles "primitius" ens han ensenyat que solen posar en pràctica un llinatge "selectiu", destacant els avantpassats de què se senten orgullosos o que poden explotar i obviant aquells de què s'avergonyeixen, els inútils i els avorrits; també solen practicar el "parentiu fictici", és a dir, el fet d'incloure en el seu llinatge persones 'meravelloses' de fora de la família que despertin una amabilitat que els podria ser útil. La lectura del meu arbre genealògic va traure a la llum del dia la primitivitat més elegant del meu caràcter.

Quant a aquest esperit primitiu, començaré per les estrelles, que són bàsicament els avantpassats O'Gorman de la meua fèrria àvia. Segons el senyor Gallwey, es podia resseguir la línia ancestral fins a James Gorman (sense O', mare de Déu!) d'Ennis, al comtat de Clare, nascut el 1717 i mort el 1787 (la primera generació). Potser el senyor Gallwey

estava mostrant-se discret? El meu germà Rory/Perry havia descobert entre dels papers del nostre pare que constatava que els O’Gorman van ocupar regularment la posició d’alt xèrif del comtat de Clare en l’època elisabetiana i, per tant, devien haver sigut còmplices en les repressions dels Tudor, tot i que les repressions més greus tingueren lloc a Ulster i a Munster (cal dir que en aquella època Clare encara formava part de Connacht) es casà a l’edat ja una mica en declivi de quaranta-tres anys, amb Susanna, la filla del mercader Murtagh Mahon, d’Ennis. James Gorman va tenir quatre fills vius, tots els quals van ascendir a O’Gorman; de tres encara no sabem la data de naixement. Aquests fills (la segona generació) eren Nicholas Purcell (1778-1857), Richard (mort el 1867), James (sense informació) i la petita Barbara.

No sabem res de concret sobre la classe social o l’ocupació de James Gorman, però va aconseguir enviar dos dels seus fills al Trinity College, mentre que el seu germà era probablement mercader de llana benestant a Dublín. En aquell Clare remot i empobrit del final del segle XVIII. devia haver-hi ben pocs catòlics capaços de fer “progressar” els seus fills d’una manera tal. Imagine que no era membre de l’alta burgesia rural, sinó que feia de mercader a la capital del comtat d’Ennis. Els seus descendents van seguir el mateix patró com a persones de negocis i professionals a la ciutat.

De Nicholas Purcell, el fill major dels que sobrevisqueren, sabem que quan ja era gran afirmà ser descendent del coronel Nicholas Purcell de Loughmore, al comtat de Tipperary, que va organitzar un regiment (Purcell’s Horse, ‘el cavall de Purcell’) per a Jaume II d’Anglaterra, que va lluitar a la batalla de Boyne i al setge de Limerick i que fou un dels signataris irlandesos del Tractat de Limerick del 1691.

El senyor Gallwey va mencionar aquesta reivindicació, però remarcà en una sòbria nota de peu de pàgina que no havia trobat cap mena de document que provés aquesta connexió lineal. Tal vegada tenia a veure amb l’O’? En realitat, no li calia aquest avantpassat, a Nicholas, que era tot un personatge

per si sol. Als setze anys, el 2 de juny del 1794 (un mes abans de la caiguda del poder de Robespierre), el van admetre al Trinity College. En graduar-se, passà directament d’aquest niu de radicalisme a la rebel·lió dels Irlandesos Units i acabà entre reixes a Ennis per les seues penes. Tractant-se d’una persona difícil de desanimar, en eixir de la presó, va aconseguir la capaciació com a advocat del col·legi d’advocats Gray’s Inn el 9 de maig de 1803. Un temps després, es va fer amic de Daniel O’Connell i el va acompanyar amb motiu del famós duel amb D’Esterre el 1815. En el moment oportú, va passar a ser el secretari de l’Associació Catòlica d’O’Connell, fins que ell i el seu líder es van enfrontar violentament. *Ai las*, això el va obligar a passar els últims anys de vida com a advocat enmig l’anonimat de Kilkenny (el meu germà, també pèl-roig daurat de menut, va heretar, com toca, el retrat familiar del Nicholas pèl-roig, pintat possiblement una dècada abans de la seua mort. Sembla intel·ligent, orgullós i vanitós).

Pels seus serveis a la Santa Fe, Nicholas Purcell O’Gorman va rebre un bonic anell i una capsa de rapè força kitsch regalada pel Sant Pare, amb una imatge de Sa Santedat dintre. Encara la conserva la meua família, tot i que resulta difícil trobar rapè avui dia. Però la capsa està vinculada a un trencaclosques politicoreligiós, la qual cosa em fa dubtar si se l’hauria d’obviar o destacar sense embuts en la genealogia, atès que el donant no va ser cap altre que ‘Pio Nono’, el papa Pius IX.

Giovanni Mastai-Ferreti esdevingué el papa Pius IX el 1846, un any abans que O’Connell morís a Gènova decebut i dos anys abans de l’*annus mirabilis* de l’Europa revolucionària (i de Karl Marx). Pius IX va començar essent un reformador liberal i, fins i tot, va crear per primera vegada una mena de constitució i legislatura per als extensos Estats Pontificis. Tanmateix, es resistí a l’ona creixent del nacionalisme italià, liderat per Mazzini i Garibaldi i el 1848 es va veure forçat a fugir al Nàpols dominat per Espanya, on va romandre durant dos anys d’exili furiós i humiliat. L’any 1850, quan va tornar a Roma, la intervenció de Napoléon III ja havia provocat la

caiguda dels Estats Pontificis més grans i havia rematat per sempre la llarga i dubtosa història del poder temporal del papat. Cap al 1870, el que en quedava havia estat absorbit pel nou regne d'Itàlia. A partir del 1850, Pius IX va ser un prelat completament diferent que s'oposava durament al liberalisme, la democràcia, el nacionalisme i la modernitat. Al Concili Vaticà del 1860, proclamà el dogma de la infal·libilitat del papa i ell mateix va mantenir-se fermament infal·lible fins a la mort, nou anys més tard. A Itàlia, als catòlics se'ls prohibia votar o participar de qualsevol altra manera en la política "italiana", hostilitat inalterable que va durar fins al concordat de Mussolini amb la Santa Seu l'any 1929.

Quan va enviar Pius IX l'anell i la capsula de rapè a Nicholas Purcell O'Gorman? No ho sabem. Estaria bé suposar que va ser abans de la fugida a Nàpols, tal volta cap quan el traspàs d'O'Connell a Gènova. En tot cas, deu haver sigut abans del 1857, quan el mateix Nicholas va expirar. Però, malauradament el més probable és que els regals fossin del Pius IX reaccionari i no del liberal.

Richard, el germà de Nicholas que havia après a Dublín el negoci de la llana del seu oncle Nicholas Mahon, també es va allistar als Irlandesos Units i també va acabar a la presó. Més tard, quan el seu germà se'n va anar, el va substituir com a secretari a la seu central de l'Associació Catòlica. Devia tenir un caràcter més afable que ell, considerant que va fer costat a O'Connell al llarg de tot el moviment per la derogació i encara va viure vint anys després de la mort del seu cap.

De l'única germana d'aquests xics, Barbara, només sabem que es va quedar a casa, a Clare, i que al febrer de 1798 es va casar amb Patrick Mahon de Sangville, al mateix comtat. Dos anys després va tenir un xic que jo considere com el nostre Paycock¹: Charles James O'Gorman Mahon; més avall n'ampliaré la informació.

La tercera generació era, per diverses raons, més complexa que la dels seus predecessors. Nicholas Purcell O'Gorman va tenir tres fills amb la seua primera dona, Frances Smith, una jove de Castlepark, a Limerick. El fill major, Nicholas Smith (1814-1894), fou un advocat benestant a Clare i, finalment, collí els fruits de l'èxit de l'Associació Catòlica: esdevingué jutge de pau a Bellevue. Devia tenir trenta-tres anys quan començà la gran fam irlandesa i, en aquell temps, les persones es feien adultes ràpidament. Ja era magistrat quan sobrevingué el desastre? I, si ho era, què va fer i què no va fer? No ho sé, però tinc algunes sospites malicioses. Del segon fill només sabem que va entrar al Trinity College l'any 1830 i que, seguint una venerable tradició entre els alumnes d'aquesta institució, es va perdre en una vida plena de foscor.

El fill menor, Purcell O'Gorman, nascut a Kilkenny el 1820 (mort el 1888), és tota una altra història. Educat inicialment a Clongowes, va imitar el seu pare: va entrar al Trinity College als setze anys i en va eixir el 1840 amb un títol de dret. Tot seguit s'allistà en l'exèrcit imperial, més exactament en el 90è regiment d'infanteria lleugera, trencant amb les tradicions anticolonials dels O'Gorman (aquesta era una opció generalitzada en l'època posterior a l'Emancipació per als fills menors dels professionals i la burgesia alta que estaven sota la tirania de la primogenitura). El jove Purcell va servir a Ceilan, a Maurici —on es va salvar pels pèls de la mort dins les restes del naufragi del vaixell de transport militar *Maria Soames*— i, finalment, a la desastrosa i mal denominada guerra de Crimea. Després de l'atac a Sebastòpol es jubilà, amb el rang de major, a Kilkenny, on el nomenaren jutge de pau. Però, *ai las*, no per gaire temps: el van despatxar sumàriament pel fet de fer "comentaris contraris al jutge Keogh". Això no obstant, va tenir el seu moment de glòria quan el votaren com a diputat del Parlament per la ciutat de Waterford el 1874 (fou el primer O'Gorman que es va establir en aquest comtat) i es va convertir en un defensor fidel del bloc de *Home Rule*, el grup parlamentari irlandès capitanejat pels diputats Butt i Parnell. Era, segons les històries familiars, l'home més gras de Westminster: pesava més de 130 kg i

1. Nota del traductor: Paycock, com a forma informal de la paraula peacock, significa 'paó' i fa referència a l'obra *Juno and the Paycock* de l'irlandès Sean O'Casey.

li van haver de tallar una mitja lluna en la taula de menjador perquè poguera agafar el menjar que hi havia més enllà de la seua panxa. Va perdre les reeleccions del 1880 i, afortunadament, va morir poc abans de la tràgica caiguda del seu admirat líder l'any 1889.

La meua mare feia referència tot sovint a aquest personatge tan immensament gras, el meu besavi, com a exemple d'advertiment quan nosaltres, de menuts, ens comportàvem de manera massa golafre amb els pastissos de carn picada i la mantega de brandi. Però menys esment es feia en l'altre aspecte que trencava amb la tradició dels O'Gorman: va ser el primer a casar-se amb una protestant i, a més a més, de Lancashire: Sarah Mellor d'Ashton. La meua àvia, la filla major i la segona entre tots els fills de Purcell O'Gorman, va nàixer el 1851, l'any de la Gran Exposició i tres anys abans de l'inici de la guerra de Crimea, per la qual cosa ell degué casar-se cap al final dels anys 1840, quan encara era oficial i estava destinat temporalment a Anglaterra.

Com va funcionar el matrimoni entre membres de diferents religions? Hi ha una cosa clara: els tres fills van nàixer molt abans que Pius IX no es llancés del tot al galop infal·lible. Per tant, la parella va seguir una sensata tradició irlandesa, o així ens ho contaven, segons la qual, i en nom de l'harmonia i la justícia, els xics seguien la religió del pare i les xiques, la de la mare. Aquesta era la raó per la qual la meua àvia i la meua bestia Mary, per part dels O'Gorman, començaren la seua vida com a protestants, mentre que el seu germà Purcell Edwin, el meu besoncle, va créixer com a catòlic. Algun temps després, el piononisme arribà a Irlanda, junt amb la insistència ultramuntanista que tots els fills de matrimonis mixtos s'havien d'educar com a catòlics. No cal dir que aleshores aquesta mena de matrimonis esdevingueren rars. Al Waterford de la meua joventut, els murs entre les comunitats religioses ja s'havien fet ben alts.

Doncs això pel que fa als fills de Nicholas Purcell O'Gorman. I què hi ha dels fills del seu germà menor, Richard, el mercader de llana, neodublinès i defensor de

Daniel O'Connell? En va tenir dos: Richard O'Gorman Jr. (1820-1895) i Mary Frances. El jove Richard estava tallat del mateix patró. Va entrar al Trinity College amb dèssset anys, obtingué el títol el 1842 i treballà com a advocat a Dublín fins a la rebel·lió del 1848, de la qual va ser un dels líders. Així que fracassà, va fugir a París i després a Istanbul (em pregunte si el guiava la brúixola de Jean-Jacques Rousseau, que digué als seus nobles clients polonesos que la política de la Sublim Porta "tot i ser menys il·lustrada i destra, és més recta i sensata. Endemés, hi ha l'avantatge que aquesta s'estima, més que no les potències cristianes, complir els seus compromisos i respecta, generalment, els seus tractats").² Des d'aquí va continuar el seu viatge cap a Amèrica, on més tard amb l'ajuda de Tammany Hall passaria a ser jutge del Tribunal Superior de Nova York, just en el mateix moment que el seu cosí germà ocupava el seu escó com a home més gras al parlament del Regne Unit a Westminster.

Mentrestant, Mary Frances també estava ocupada. En el seu primer matrimoni amb Nicholas Lalor, va tenir una gran prole, la qual ascendí diversos esglaons socials en passar a dir-se O'Gorman Lalors. La segona vegada es casà amb un O'Flaherty de Lisdoona House, a Galway. De menuda, la meua mare solia visitar Eva O'Flaherty (1874-ca.1963), la filla de Mary Frances d'aquest segon matrimoni, a la seua casa a l'illa d'Acaill.

Però l'estrella més estranya de la tercera generació era, sens dubte, el nostre *Paycock*, Charles James O'Gorman Mahon, membre del parlament, fill de Barbara O'Gorman i Patrick Mahon de Sangville, del comtat de Clare. Tal com era habitual en aquells temps, Barbara es casà molt abans que els seus germans i va donar a llum Charles James el dia de sant Patrici del 1800. Segons la història —és, sens dubte, versió d'ell—, Charles James va ser fonamental a l'hora d'assegurar el triomf electoral d'O'Connell a Clare l'any 1828; ell mateix va ser escollit com membre del parlament pel comtat el 1830. Lamentablement, va perdre l'escó per

2. Nota del traductor: traducció nostra del francès. L'assaig original, publicat el 1782, es titula *Considérations sur le gouvernement de Pologne*.

motius —vertaders? difamatoris? meitat i meitat?— de suborn electoral! Quan es va tornar a presentar a les eleccions, l'any 1831, O'Connell va donar el suport a un rival seu (aleshores amb èxit). El nostre heroi no li ho va perdonar mai, a l'Alliberador. Malgrat que el 1834 el van admetre al Col·legi d'Advocats, no va exercir com a advocat i va marxar cap a una vida itinerant a ultramar. Va començar a França, on més tard afirmà haver sigut amic íntim de Talleyrand i del rei Lluís Felip I de França; a continuació se'n va anar a l'Àfrica, a l'Orient (el primer O'Gorman a Àsia, possiblement, una mica abans que el seu cosí imperialista i seguidor de Parnell a Ceilan) i a l'Amèrica Llatina. El 1846 va tornar a casa amb grans ambicions i històries encara més grans. Aquesta vegada el va acompanyar la sort en les urnes —a més, el traïdor O'Connell ja era mort i soterrat— i va ser membre del parlament per Ennis fins a les eleccions del 1852, quan va perdre per tretze vots. Novament ressentit, va escapar cap a Sant Petersburg, on l'ultrareaccionari Nicolau I de Rússia el va convertir en tinent de la força internacional de guardaespalles del tsar. Va lluitar pel seu amo contra els tàrtars i va viatjar —segons conta— a la Xina i a l'Índia. Més tard, lluitat com a mercenari professional tant per als Habsburg a Viena com per als otomans a Istanbul. Va tornar novament a l'Amèrica del Sud, just a temps per a la guerra civil a l'Uruguai, on fou general al bàndol del govern de torn. D'allí estava a només un sol pas de Xile, on —la cosa es posa encara millor— va comandar tota la flota xilena en la guerra contra Espanya; i d'allí al Brasil, on passà a ser coronel en l'exèrcit de l'emperador Pere del Brasil. Finalment, va fer un altre viatge cap al nord per donar-li un colp de mà a Abraham Lincoln contra la Confederació abans de tornar a França, on Napoleó III el va fer coronel dels *chasseurs* imperials. Això no li va impedir fer amistat tant amb Bismarck com amb el príncep hereu Guillem de Prússia, anomenat pels soldats britànics el “príncep pallasso” (el que posteriorment fou kàiser). Malauradament, la victòria contundent de Prússia a Sedan posà fi a Napoleó III i el futur del nostre protagonista a París.

Sorprenentment, va a Irlanda, amb setanta-un anys, i va aconseguir que l'escolliren, dins el bloc de Parnell,

com a membre del parlament per Clare (1879-1885) i després per Carlow (Carlow?!) des del 1887 fins a la seua mort quatre anys més tard, a l'edat de noranta-un anys. Es diu que va conèixer William O'Shaughnessy l'any 1880, quan tots dos feien campanya electoral a Clare, i va ser ell qui va presentar aquest fatal capità a Parnell. Així doncs, va seure en el mateix partit polític que el seu cosí gras de Waterford (s'avenien o no?) En algun moment —no queda clar quan— va començar a descriure's a si mateix com “el O'Gorman Mahon”. Quan ja era vell, solia presumir a Gladstone que s'havia batut en tretze duels —tots provocats per ell— i que havia mort alguns dels seus adversaris. Però només tingué un fill legítim, que va morir abans que el seu grandios pare. Estarem de sort si és veritat només la meitat de la història que acabem d'explicar, part de la qual diu el senyor Gallwey que va trobar en el *Concise Dictionary of Irish Biography* de Cone. Gallwey va notar secament que era difícil establir els fets sobre la vida d'aquest aventurer, ja que moltes de les fonts resten sense confirmar.

En la quarta generació, la grandiositat familiar, igual com el segle XIX, ja havia acabat pràcticament. Nicholas Smith O'Gorman va tenir un fill que s'allistà a l'exèrcit imperial i una filla que es casà amb un major de la mateixa institució. Els fills de Richard O'Gorman Jr. van prosperar als Estats Units, però no tant com el seu pare. L'auge de Tammany Hall ja havia declinat. La meua àvia i la meua besàvia formaven part d'aquesta generació i també elles es casaren amb militars de la zona. La besàvia Mary va enganxar el major R. Carew i la meua àvia, el major F. Anderson. I així fou com el meu pare i els seus fills vam acabar dient-nos Anderson de cognom, en comptes de Gorman o, encara millor, O'Gorman. Sospite que el meu pare lamentava com van girar els esdeveniments i que Seamus, Rory i el fantasma “dels O'Gorman” era la seua manera de satisfer el seu pesar.

Abans de deixar de banda els O'Gorman, caldria mencionar una última figura ben estranya. Es tracta de Thomas O'Gorman o O'Gorman Thomas, nascut a Kilmahill, al comtat de Clare, cap al 1725, i, per tant, un dels membres més jove de la primera generació.

El senyor Gallwey deia prudentment que no tenia cap prova definitiva de la relació entre aquesta figura i el fundador de la família, James Gorman, però pense que podem imaginar una relació sense massa problemes. Thomas va començar la seua carrera com a membre de la Brigada Irlandesa a París. Amb un metre noranta i una cara bonica, van atraure l'atenció de Lluís xv de França, que li va fer el favor de convertir-lo en *chevalier*, un títol que li va fer molt de goig fins a la fi dels seus dies. En constant ascens en l'escala social, es casà amb la germana rica de l'enigmàtic *chevalier* D'Eon (1728-1810), a qui es deu el terme mèdic ja en desús d'*eonisme*. D'Eon va tenir aviat una brillant carrera com a espia magistral, diplomàtic i, fins i tot, oficial de Sa Majestat, però gairebé en tots els casos vestit de dona. Quan l'enviaren secretament a Sant Petersburg per assegurar un tractat favorable amb França, va passar per dona amb èxit a fi d'accedir al cercle íntim de Caterina la Gran i guanyar-se la seua confiança. Degué gaudir d'aquesta experiència, perquè va continuar duent roba femenina al llarg de les missions d'alt nivell a Londres i a altres capitals. Amb el pas del temps, però, el xafardeig s'intensificava i la gent estava cada vegada menys segura de què era què. És que D'Eon realment era un home que es vestia com a dona o és que "ell" en realitat era una dona que fingia ser home? O potser era hermafrodita? No cal dir que l'Església també es va sentir molesta. Finalment, l'any 1771, la mà displicent de Lluís xv es va sentir en l'obligació i va ordenar sotmetre aquest enigma a un examen mèdic complet. Quan els metges el declararen anatòmicament home, va significar la fi de la seua carrera. Li van ordenar retirar-se discretament de la vida pública i dur només roba de dona per la resta de la vida. Devia ser més políticament correcte veure'l com a dona ambiciosa que com a home decadent.

La dona de Thomas O'Gorman li va aportar com a dot extenses propietats, incloent-hi vinyes de primera categoria; ell va fer bons negocis exportant vins. Se'l considerava així mateix un bon erudit del gaèlic i col·leccionista de manuscrits en aquesta llengua. Tots aquests fets van fer possible un altre negoci, al marge de la viticultura: la producció de certificats de llinatges cèltics antics per a aquells descendents dels

Wild Geese (el nom que rebien els soldats irlandesos que treballaven per a altres estats fora d'Irlanda) que anhelaven inventar-se credencials aristocràtiques per a poder accedir a la cort. Malauradament, tots dos negocis van anar a la ruïna amb la revolució Francesa i Tommy va haver de tornar, ja de vell, a Clare, on va continuar les seues recerques genealògiques. El 1808 va morir a Dremliha. Es diu que tots els seus llibres i papers van acabar escampats poc després del seu funeral. Va tenir fills? I, si en va tenir, què els va passar?

Per part de la línia dels O'Gorman —si passem per alt un poc de militarisme imperialista i un poc d'obscuritat durant el temps de la gran fam—, Dublín hauria d'estar, a parer meu, ben content de tenir-me com a nou ciutadà: dos Irlandesos Units, dos personatges notables de l'Associació Catòlica, un home que va participar en la rebel·lió del 1848 i en va eixir amb vida, així com dos membres del parlament del partit de Parnell, encara que un dels dos era monstruosament gras i l'altre, en part, un xarlatà estafador.

La línia dels Anderson són figures d'un altre paner.

4

Els Anderson havien viscut a Waterford durant més de tres-cents anys. Sembla que el primer Anderson va ser el major Alexander Anderson, que va comprar la finca de Grace Dieu, no lluny de la ciutat de Waterford, cap al 1690. Sabem d'ell que el seu avi patern va ser un escocès que va viure a Banff, mentre que el seu oncle va acabar com a capellà de Guillem III d'Anglaterra i, no sabem com, va aconseguir morir a Kilkenny. En canvi, el seu pare va romandre a Escòcia, pel que sembla. La identificació militar del mateix Alexander com a membre del regiment d'infanteria de Sir John Hill, així com la seua "inversió" a Waterford, fan més que palès que era un oportunista guillemita neoirlandès.

Evidentment no es va casar mai o, si ho va fer, no va tenir fills, atès que, després de morir, la finca passà a un dels seus nebots, de nom també Alexander,

batejat a Botriphnie l'any 1688. Tanmateix, aquest nebot (la quarta generació del que sabem del llinatge dels Anderson) també es va instal·lar a Irlanda, on es va casar el 1721 amb la filla i hereva (Jane) de Sir Francis Brewster, que havia ser dues vegades alcalde de Dublín.

D'aquest matrimoni només va oferir a Alexander Jr. un fill, James (la cinquena generació), el qual es va casar l'any 1764, en segones noces, amb Susanna Paul, la filla menor de Christmas Paul, membre del parlament pel —no podia ser altrament Paulville—, comtat de Carlow. En aquesta generació, sembla com si s'hagués esvaït el vincle ancestral amb Escòcia. Els Anderson anaven de presses i directes cap a la categoria d'angloirlandesos.

James Anderson i Susanna van oferir sis fills a la sisena generació. Sabem poc sobre ells, tret d'una excepció sorprenent. El fill major, James Jr., va heretar Grace Dieu, però va morir l'any 1754 a Londres sense hereus. Un altre fill, Robert, es va allistar a l'exèrcit imperial i va morir a la batalla d'Alexandria el març de 1801. Va ser el cinquè fill, Joshua, qui va acabar heretant totes les propietats familiars. El descendent excepcional fou el general Paul Anderson, Company (CB) i Cavaller Comandant de l'Orde del Bany (KCB), que va nèixer el 1767 i, en fer-se adult, també es va allistar a les forces armades del rei Jordi III d'Anglaterra. Durant les Guerres Napoleòniques, va ascendir a coronel i comandant del 78è regiment dels *highlanders* escocesos. Tot seguit va passar a ser l'ajudant de camp personal, i amic íntim, de Sir John Moore, el vencedor de la batalla de la Corunya, i estava amb el seu comandant irlandès quan aquest va morir, el 16 de gener del 1809. Jo solia intentar imaginar-me com devia ser Paul Anderson quan, a l'edat de setze més o menys, vaig llegir per primera vegada l'elegia heroica de Charles Wolfe per a Moore, que acaba així: "We carved not a line, and we raised not a stone / But we left him alone with his glory" ("No vam traçar cap línia i no vam erigir cap pedra / Ans el vam deixar sol amb la seua glòria"). La meua tia Babbie va heretar un munt de cartes del general Paul, escrites en una cal·ligrafia elegant del segle XVIII, algunes de les quals

donen una perspectiva sorprenent sobre aquest home intel·ligent, que no es va casar mai i que va morir l'any 1851 a Bath. Una de les persones amb qui s'escrivia era la imponent Lady Hester Stanhope, precursora d'aquelles dones angleses valentes i temeràries que, abans d'existir els automòbils, van viatjar totes soles al Pròxim Orient, Pèrsia, l'Àsia central i més enllà. Crec que no m'equivoque quan dic que Hester va ser la primera europea que va visitar la necròpoli màgica de Palmira, a l'actual Síria, i va morir, també sola, en un monestir al cim d'una muntanya enmig dels cedres del Líban. Mirant de manera transversal, ens adonem que Paul era gairebé de la mateixa època que Nicholas Purcell O'Gorman i el seu germà Richard, els homes d'Irlandesos Units i l'Associació Catòlica.

En la setena generació retrobem un patró familiar. El tercer fill de Joshua, Rober Carew Anderson, metge, va nèixer just quan Napoleó se n'anà a l'exili final. Quan es va fer gran, va fer el que tots els fills havien de fer com a cadets, és a dir, fer carrera ben lluny de l'àmbit familiar. Va reeixir a combinar la medicina amb la carrera militar. Cap al final del seu servei actiu ja havia tingut el càrrec d'inspector en cap d'hospitals de l'exèrcit i, prèviament, general-cirurgià (en l'època anterior a l'èter) del 13è regiment dels Dragons lleugers. L'estrella imperial de la vuitena generació va ser el seu segon fill Charles, nascut l'any 1857, just quan esclatà la revolta índia del 1857-58. Als vint anys, Charles lluità en l'expedició britànica contra els afridis Djawaki (què dimonis és això?); als vint-i-dos va participar en la segona guerra angloafganesa del 1878-80; als vint-i-vuit servia en l'última guerra de Birmània, del 1885 al 1886, amb què es va posar fi al regne d'Ava, que es va veure empès a l'Imperi indi com a únic territori budista. Resulta curiós que Charles comandés més tard la guarnició britànica de Hong Kong del 1910 al 1913, servei que va acabar només un any abans que el meu pare hi arribés per a començar els seus serveis. El veterà ancià va arribar a l'apogeu de la seua carrera durant la Primera Guerra Mundial com a comandant general en cap de l'exèrcit de l'Índia meridional. Fins on arriben les informacions, va passar gairebé tota la carrera militar com a alt càrrec a Àsia, no a Europa

(tret del 1914-17, quan comandà el cos de les forces índies a França). Al llarg dels anys acumulà un títol de cavaller (l'any 1915) i altres honors imperials diversos. Però no crec que ja ningú no el recorda gaire.

Charles fou el meu besoncle, però es va morir quan jo era menut. El seu germà menor, el meu avi patern, va nèixer l'any 1860. Hi ha un petit misteri sobre la seua educació. El van enviar a una escola “a l'estranger”, però no sabem on; el més probable és que fos on estava destinat el seu pare, oficial de l'exèrcit. Més endavant va anar a la Reial Acadèmia Militar de Woolwich. La seua graduació va coincidir amb el punt més àlgid de les disputes entre terratinents i llauradors a Irlanda i el sorgiment de revoltes agràries, que van conduir a la proclamació de la repressiva Llei de Coerció. Així doncs, el jove cadet es va estrenar a la primavera de l'any 1881 dins “la columna lleugera de Cork” amb la missió de reprimir els “aldarulls de Mitchelstown” (que cal no confondre amb el “massacre de Mitchelstown”, del 1887). Després d'això, l'imperi britànic el va reclamar. Estava amb el seu germà major durant l'assalt de Mandalay el novembre del 1885, va emmalaltir de “febre de Peshawar” i el van enviar a casa per invalidesa durant nou mesos, temps durant el qual es va casar; parlarem sobre això un poc més endavant. Cap a la fi del 1886, s'emportà la seua dona a l'Índia, on em sembla que va nèixer la meua tia Babbie.

Aleshores va passar una cosa ben estranya. Potser la seua formació en enginyeria militar a Woolwich havia arrelat en ell? Potser el llarg descans a Waterford li va deixar temps per a un hobby? L'any 1887 va publicar —i m'imagino que els Anderson no havien publicat mai res abans— un primer pamflet sobre criptografia. Més tard va voler patentar un nou tipus de regle de càlcul i una nova calculadora mecànica.

De moment, aquestes activitats científiques no van tenir efecte sobre la seua carrera. Va passar l'última dècada del segle XIX a la Malàisia colonial (per això el meu pare va nèixer el 1893 a Penang) construint molls i dipòsits i dibuixant mapes de la zona i coses per l'estil. Els anys 1897-98 va ser membre dels Consells Executius i Legislatius (pràcticament idèntics, és clar)

de les *Strait Settlements* (les colònies de l'Estret). L'any 1899 el van tornar a destinar a Clonmel, com a “oficial de reconstrucció” del districte de Cork. Evidentment, Irlanda va resultar de nou favorable per al seu intel·lecte. En aquell moment es produïa l'aferrissada guerra dels bòers contra els anglesos. Com una mena d'aficionat als mots creuats i els trencaclosques, es posà a desxifrar el xifratge utilitzat pels bòers en els missatges que s'havien interceptat a l'Estat Lliure d'Orange i al Transvaal. Podem estar ben segurs que va trencar els codis per voluntat pròpia irlandesa. Si ho hagués fet com a part de les seues responsabilitats militars, l'haurien ascendit o hauria rebut una medalla; en canvi, va rebre una recompensa en efectiu per part del govern de Londres.

Cap a l'any 1904 ja havia tornat al tumultuós nord-oest de l'Índia, on va aprendre molt ràpidament el paixtu mentre feia viatges esbojarrats amb bici pel camp. Resulta curiós que, després de la seua mort, un oficial anglès amb qui havia servit a l'Índia en el cos d'enginyers va escriure a la vídua, la meua àvia, una carta elogiosa en la qual se'l descrivia com el “Paddy de Cork amb un cor d'or”. L'any 1909 el van cridar a Anglaterra, on finalment va acabar ascendint a enginyer en cap del comandament oriental. Però, pel que sembla, els seus superiors no havien oblidat el seu hobby. Amb l'esclat de la Primera Guerra Mundial, el van portar immediatament a Londres com a oficial en cap de desxifratge per a l'estat major. Va ocupar aquesta plaça al llarg de tota la guerra, alhora que feia de cap de la comissió de sanitat de l'exèrcit (com s'ho feia amb dues feines?). Per aquests serveis li van concedir el títol de cavaller, però no li va fer gens d'alegria. El seu fill menor, Sainthill, la nineta dels seus ulls, va morir el novembre de 1918 a França, cosa que li va trencar el cor. Tot d'una es va retirar a Waterford, on va comprar la Big House de Ballydavid i hi va morir el 1920 als seixanta anys.

Tornem ara al seu matrimoni. Frances Anderson tenia vint-i-sis anys i no era ningú, més o menys, quan es va casar el 3 de novembre de 1886 amb la filla major, de trenta-cinc anys, de Purcell O'Gorman, antic membre del parlament del partit de Parnell

per Waterford, el qual va morir dos anys després. A mi, aquest matrimoni sempre m'ha semblat més aviat obscur. Sempre s'ha dit que la meua àvia, una jove bellesa de Waterford totalment orgullosa de ser-ho, havia fet cas omís a tants pretendents que el seu pare estava desesperat. Potser ella sempre es va sentir incòmoda com a O'Gorman de l'Església d'Irlanda? Tal vegada volia complaure finalment el seu pare afeblit? O és que estava desesperant-se? La veritat és que ho dubte bastant: era una dona fortíssima i capriciosa. Potser la fascinava el seu treball criptogràfic, que va començar quan la cortejava? Tal vegada la qüestió més fàcil és: per què aquest soldat jove es va casar amb una dona, sens dubte bella, però almenys deu anys major que ell? Dins la família sempre hem conjeurat que el matrimoni devia estar menys motivat per l'amor o la passió que per l'ambició social. El pare de la núvia havia sigut un membre del parlament prominent i era una figura important en el Waterford d'aquells dies. La primogenitura significava que ell, com a fill menor, no podia heretar gaire. Frances Alice O'Gorman tenia molt probablement un dot decent.

Amb aquest matrimoni, la línia irlandesa i catòlica dels O'Gorman es va entrecruar per fi amb la línia exescocesa i protestant dels Anderson. Una línia de rebels contra l'imperialisme es va enllaçar amb una línia de colonialistes i imperialistes; totes dues havien "ascendit" socialment —a través de canals bastant diferents— al llarg del segle XIX. No devia ser fàcil per al meu pare, el mitjà dels tres fills d'aquesta conjuntura, estar entre l'adorada germana major i l'adorat germà menut, que va morir tan jove en la que la gent major encara anomena sàviament la Gran Guerra. Potser era una bona manera d'escapar el fet de treballar per als governs xinesos, que detestava, però alhora per a la gent xinesa, que l'atreia tant.

Quant als Anderson, el que més crida l'atenció és que la línia principal de descendència mitjançant la primogenitura al llarg de set generacions va produir, en general, gent poc destacada: en la major part, terratinents mitjans embolicats en el carrusel social angloirlandès tan habitual. Els que destacaven eren, normalment, els germans menors, que van ser advocats,

metges, funcionaris en d'administració de l'Església d'Irlanda o lluitadors incondicionals en l'exèrcit imperial.

L'únic dels Anderson a qui em sent "primitivament" vinculat i que m'haguera agradat conèixer és el general Paul, el vell fadrí que va sostenir Moore moribund entre els braços i mantenia una correspondència constant amb l'estranya dama de Palmira, a la qual Lytton Stachey no podia sinó admirar fins i tot quan se'n burlava. Al general Paul, no se l'esmenta en l'elegia per a Moore de Charles Wolfe, però jo puc sentir-lo en el poema. Hi és una última peculiaritat. Quan va morir l'any 1821 a la trista edat de trenta-dos anys, Wolfe, que s'havia graduat al Trinity College i feia d'ajudant a Donoughmore, al comtat de Down, havia escrit un poema meravellós en la seua vida tan breu. El va publicar l'any 1817 en *The Newry Telegraph*. Aquest no és un detall gens menyspreable. De tant en tant, hi ha moments que pense que haguera donat un ull de la cara per haver escrit encara que fos un únic poema que algú sabés de memòria dos segles després d'haver-lo escrit i haver-lo publicat en el deliciós i esbojarrat *Munster Express* dels meus dies de joventut dels anys 50.

5

Supose que les qüestions finals són les següents: què en faig, de tot això, que he sabut majoritàriament molt després d'haver-me fet adult? I, de quina manera m'imagino jo mateix com a irlandès?

He escrit aquest text completament en l'esperit primitiu del parentiu selectiu i fictici. Els javanesos tenen una expressió fantàstica: "com podria el fesol abandonar la canya (de bambú) que aguanta la fesolera?". Aquesta expressió mostra com una verdura viva s'agafa a una "verdura" morta d'un altre gènere. Busquem en el passat aquells parents en els quals ens reconeixem a nosaltres mateixos. Així doncs, jo he seleccionat i imaginat una descendència tant de diàspora i del compromís polític com de l'emancipació humana i el nacionalisme il·lustrat. D'una banda, "les meues"

Birmània i Malàisia, però també la Xina, l'Uruguai, els Estats Units, Itàlia, Egipte, França, Maurici, el nord d'Espanya, Palmira, Rússia, Ceilan, el Líban, l'Índia, fins i tot el que en aquell moment era el centre del món musulmà, l'antic Constantinoble. Anglaterra, no gaire. Gairebé tothom va començar a Irlanda, encara que acabaren a milers de quilòmetres de distància. D'altra banda, la presó i els Irlandesos Units, i no el negoci de llana, ni l'emancipació catòlica, ni la vida dels advocats rurals; la rebel·lió del 1848, i no l'Església d'Irlanda; el partit de *Home Rule* de Parnell, i no la vida dels terratinents o el simple vegetar. Mentre faig mots encreuats i consulte textos en llengües asiàtiques exòtiques i amb ortografies obscures, em fa goig imaginar-me el meu pare tan sinòfil, el meu criptògraf aficionat, l'avi que parlava paixtu, l'avantpassat encara més llunyà que venia llinatges gaèlics i els homes políglots i ambiciosos a París i Montevideo.

La segona qüestió és molt més difícil de contestar, en part perquè el meu pobre pare irlandès va morir tan jove —tenia cinquanta-tres anys— quan jo mateix només tenia deu anys. Si hagués viscut uns vint anys més, qui sap el que haguera fet? Com a home jove, l'acceptaven amb dificultats en el cercle més ampli de la família a causa de les seues simpaties fenianes. Però, després de viatjar durant tants anys pertot arreu dels immensos espais de la Xina, s'hauria instal·lat feliçment a la menuda Irlanda? No ho podem saber del cert. Potser, tal com ell va dir una vegada a la meua mare, hauria dut tota la família a França. Resulta irònic que a la meua mare, l'anglesa, és a qui li va tocar arrelar-me a Irlanda.

La meua mare podria haver tornat a Anglaterra després de la mort del meu pare; i és veritat que, per escolaritzar-nos, va enviar tots els seus fills a l'altra banda del mar d'Irlanda. També és cert que el seu pare i la seua germana l'aconsellaren que no es mudara a Anglaterra pel motiu pragmàtic que l'Anglaterra de les targetes de racionament no era un lloc fàcil on viure i que ho tindria difícil per a trobar una minyona que pogués ajudar-la a fer-se càrrec, tota sola, dels tres infants. Potser la meua mare hi estava d'acord, però també és probable que tinguera raons familiars per no

tornar a Londres: no li importava la seua madrastra i la relació amb la seua germana era complicada. En tot cas, va decidir quedar-se a Waterford i, amb el temps, va desenvolupar una profunda relació amb Irlanda. Hi va viure feliçment fins que va envellir massa per a fer-se càrrec sola de la casa. La trobava molt a faltar, després d'haver-se mudat finalment a Londres, prop dels seus germans, i hi tornava sovint de visita. Va ser amb ella, sobretot, que vaig caminar molt per tot Irlanda, fins que ja no hi havia ni un comtat on no haviem estat una vegada o altra. Ella tenia una passió per les flors i per això anàvem sovint al comtat de Clare, els orígens dels Gorman, a buscar orquídiades silvestres al parc nacional del Burren, i a Kerry amb les bardisses de fúcsies tan meravelloses i els arbres i arbustos semitropicals. Va caldre una bona espenta perquè anés (una vegada) a Irlanda del Nord, però no estava disposada a emocionar-se fins no arribar a Donegal. Sempre deia que la llum d'Irlanda no s'assemblava a cap altra al món.

A la seua manera també era una persona compromesa políticament. Malgrat ser protestant, no era gens fanàtica en qüestions religioses. Quan perdia alguna cosa que li importava, agafava la bici per baixar a una de les esglésies catòliques i encenia un ciri a sant Antoni, que —insistia— l'ajudava sempre a trobar l'objecte perdut. No obstant això, l'enfurismaven les actituds reaccionàries de la jerarquia catòlica. La meua germana Melanie recorda el que va passar quan Anna, una minyona amb qui tenia un vincle fort, va perdre el seu primer nadó. El metge advertí a la futura mare que posaria la seua vida en risc si intentava novament quedar-se embarassada, mentre que el rector li va dir que no havia de rebutjar mai el seu marit. La meua mare estava horroritzada i se'n va anar corrents a aconseguir-li anticonceptius, en aquell moment il·legals (sorprenentment, més tard, Anna va donar llum a dotze infants i va sobreviure). Aquest episodi va fer que la meua mare s'interessés més pel sofriment de les pobres dones que s'enfrontaven al perill de donar a llum sense parar en un estat on legalment predominava el punt de vista eclesiàstic sobre el control de natalitat. Recorde com de furiosa es posava quan, les dures

vesprades d'hivern, ens portava al Savoy a veure alguna pel·lícula de vaquers i veia com els sacerdots joves corrien al cap de la cua per a les entrades, mentre espentaven els infants descalços i amb mocs al nas, per obrir-se pas. També ens portava al teatre cada vegada que passava qualsevol de les fantàstiques companyies itinerants, però més que cap altra la companyia de McMaster. Així és que la meua introducció a la literatura irlandesa provingué de Sean O'Casey. Mai més no he estat tan captivat pel teatre. A Shaw i Swift no els vaig conèixer fins més tard, i Wilde i Yeats, encara més. Joyce? El meu pare tenia una còpia, feta a París, de l'Ulisses, que ara imagine que era una primera edició. La meua mare l'amagava perquè el considerava poc adequat per al jovent, però el meu germà i jo vam aconseguir fer-hi una o dues ullades incomprensives.

La meua mare també tenia traça per a comprar tot el que calia a la llar i, sovint, l'un dels dos la vam haver d'acompanyar. Més tard, em va contar que la part divertida de comprar eren les converses en què participava o les que escoltava. I així també ens va ensenyar a escoltar. No oblidaré mai el bram que Jimmy "el Bus" va fer a una monja que portava un ram de flors per baixar de l'autobús massa lentament per al seu gust: "Dona, baixa d'una vegada amb les teues maleïdes herbes!".

Les peculiars tecnologies domèstiques del Waterford de poc després de la Guerra eren inoblidables. La forqueta de torrar que ens permetia impregnar el pa del desdejuní amb una capa de fum greixosa de torba banyada. L'"atuell" que ens escalfava els llençols humits i els peus tremolosos del fred. Per damunt de tot, la misteriosa antiflogistina, una argila apegalosa, molt calenta i d'un gris fosc amb què ens cobrien els pits i les esquenes infantils quan agafàvem alguna bronquitis o pneumònia. D'amagat, vaig descobrir que feia un gust bastant bo, com de menta. Pot ser que encara s'utilitzen les forquetes de torrar, però supose que l'"atuell" ja només es pot trobar en botigues d'antiguitats. Quant a l'antiflogistina, veritat que ningú menor de cinquanta ni tan sols n'ha sentit parlar i, menys encara, l'ha tastada com qui no vol?

En realitat, la resposta a la segona qüestió es troba ací i no en els avantpassats de la imaginació. Irlanda és on vaig passar la infantesa, on fumava la meua torrada i on passava les bronquitis; la coneixia com mai no vaig conèixer Anglaterra (que, per mi, no era més que l'aïllament emmurallat dels internats i estades breus amb el meu avi matern a Londres). Aquest vincle l'he d'agrair només a dues persones, el meu pare irlandès i la meua mare anglesa.

